

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΗΓΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΜΑΖΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ: ΜΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (Πάρις Τσάρτας)	17
1.1 Ο τουρισμός από τους αρχαίους χρόνους έως τον 20ό αιώνα: Οι συνθήκες ανάπτυξής του και η κοινωνική του σημασία	17
1.2 Σύγχρονος τουρισμός: Κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξή του	25
1.2.1 Η πολιτική και η οικονομική σταθερότητα στις αναπτυγμένες χώρες	26
1.2.2 Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και η παράλληλη ανάπτυξη του «κοινωνικού κράτους» στις αναπτυγμένες χώρες	26
1.2.3 Δημογραφικοί και οικονομικοί παράγοντες	28
1.2.4 Η ανάπτυξη των μαζικών μεταφορικών μέσων: Αεροπλάνο, αυτοκίνητο	28
1.2.5 Οργανωμένος τουρισμός: «Δημοκρατικοποίηση» του δικαιώματος στον τουρισμό	30
1.2.6 Η μετατροπή του τουρισμού σε καταναλωτικό προϊόν: Διαφοροποίηση τιμών και εξειδίκευση υπηρεσιών	32
1.2.7 Ο τουρισμός γίνεται ένα «σύγχρονο» κοινωνικό αγαθό	33
1.2.8 Ο τουρισμός προωθείται από την πολιτική των εταιρειών τουρισμού, των κρατών και των οργανώσεων του κλάδου	33
1.2.9 Ο τουρισμός ως κοινωνικό φαινόμενο το οποίο ανταποκρίνεται στα κοινωνικά και καταναλωτικά πρότυπα που αναπτύσσονται στη μεταπολεμική περίοδο	34
1.3 Ενωσιολογικές οριοθετήσεις του σύγχρονου τουρισμού	35
1.3.1 Ποιος είναι ο τουρίστας; Η σημασία της κοινά αποδεκτής θεσμοποίησης των τουριστικών ταξιδιών	36
1.3.2 Τουριστικός τομέας ή τουριστική βιομηχανία: Προβλήματα και οριοθετήσεις	39
Σημειώσεις	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ (Πάρις Τσάρτας)	47
2.1 Η πορεία ανάπτυξης του τουρισμού και η πορεία των διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων του φαινομένου: Μια αποτίμηση και ορισμένες επισημάνσεις	47
2.2 Τουρισμός και κοινωνικές επιστήμες: Μια επιλεκτική προσέγγιση στα ζητήματα που συνθέτουν ένα κοινό πεδίο αναφοράς με την κοινωνιολογία του τουρισμού ..	56
2.2.1 Γεωγραφία	56
2.2.2 Οικονομία	57
2.2.3 Ιστορία	58
2.2.4 Πολιτική επιστήμη	59
2.2.5 Ψυχολογία	60
2.2.6 Οικολογία	61
2.2.7 Επιστημονικοί κλάδοι που ασχολούνται με τον χώρο (χωροταξία, πολεοδομία, αρχιτεκτονική κ.ά.)	62
2.2.8 Ελεύθερος χρόνος	63
2.2.9 Ανθρωπολογία	64
2.3 Κοινωνιολογία του τουρισμού και κοινωνικές επιστήμες: Παράλληλες προσεγγίσεις και πεδία επικοινωνίας και διαλόγου	66
2.3.1 Η έρευνα και ανάλυση των διαδικασιών της τουριστικής ανάπτυξης	68
2.3.2 Ο χώρος της τουριστικής εκπαίδευσης και έρευνας	69
2.3.3 Οι προσπάθειες θεωρητικών ερμηνειών του τουριστικού φαινομένου	70
Σημειώσεις	71

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ: ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ,

ΕΠΙΡΡΟΕΣ, ΠΕΔΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ (Πάρις Τσάρτας)	77
3.1 Χαρακτηριστικά, προβληματισμοί και θέματα ανάλυσης στην κοινωνιολογία του τουρισμού	77
3.1.1 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στο «τουριστικό φαινόμενο»	81
3.1.2 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στην «τουριστική ανάπτυξη»	82
3.1.3 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στην έννοια του «τουρίστα»	83
3.1.4 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στη «συνάντηση» του τουρίστα με τον ντόπιο	84
3.1.5 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στις κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού στον τόπο υποδοχής	85
3.1.6 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στο θέμα των πολιτισμικών επιπτώσεων του τουρισμού	87
3.1.7 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στις σύγχρονες τάσεις της τουριστικής ανάπτυξης: Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αιφορική τουριστική ανάπτυξη, ο τουρισμός ως πεδίο εκπαίδευσης και εκφραστής	

ιδιόμορφων καταναλωτικών προτύπων	89
3.2 Διάλογος και επικοινωνία με άλλες σχολές και θεωρήσεις της κοινωνιολογίας:	
Επιρροές και συσχετίσεις	90
3.2.1 Εξελικτικές θεωρήσεις	91
3.2.2 Λειτουργικές και δομολειτουργικές θεωρήσεις	91
3.2.3 Συμβολική διαντίδραση	92
3.2.4 Erving Goffman	92
3.2.5 Φαινομενολογικές θεωρήσεις	93
3.2.6 Georg Simmel	94
3.2.7 Η παράδοση του Émile Durkheim και οι θεωρήσεις της κοινωνιολογίας της θρησκείας	94
3.2.8 Thorstein Veblen	95
3.2.9 Κριτικές θεωρήσεις	95
3.2.10 Θεωρήσεις που δίνουν έμφαση στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική διάσταση της τουριστικής ανάπτυξης	96
3.2.11 Θεωρήσεις της κοινωνιολογίας του ελεύθερου χρόνου και της κοινωνιολογίας της εργασίας	97
3.2.12 Θεωρήσεις της σημειολογίας και των κριτικών προσεγγίσεων στη μεταβιομηχανική κοινωνία της κατανάλωσης	98
3.3. Πεδία έρευνας της κοινωνιολογίας του τουρισμού	99
3.3.1 Εμπειρικές και θεωρητικές προσεγγίσεις και ερμηνείες στο ζήτημα των κοινωνικών αλλαγών που επιφέρει ο τουρισμός	99
3.3.2 Συστημικές προσεγγίσεις στα χαρακτηριστικά της ανάπτυξης του τουριστικού τομέα	100
3.3.3 Συνθετικές ερευνητικές προσεγγίσεις σε συνεργασία με άλλους κλάδους της κοινωνιολογίας σε ζητήματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την κοινωνιολογία του τουρισμού	100
3.3.4 Έρευνα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στους τύπους των τουριστών	101
3.3.5 Έρευνα στις αλλαγές που επέρχονται στη σχέση εργασία-ελεύθερος χρόνος-τουρισμός	101
3.3.6 Διεπιστημονικές ερευνητικές προσεγγίσεις στο τουριστικό φαινόμενο	102
3.3.7 Έρευνα στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού	102
3.3.8 Ερευνητικές προσεγγίσεις στον ρόλο του τουρισμού στη σύγχρονη «κοινωνία της κατανάλωσης»	103
Σημειώσεις	104
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Πάρις Τσάρτας)	113
4.1 Συντελεστές και πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης	113
4.1.1 Η σταδιακή εμπέδωση του προτύπου των οργανωμένων ταξιδιών διακοπών στη δεκαετία του '70	115

4.1.2 Η ύπαρξη ενός συγκροτημένου θεσμικού πλαισίου στον προγραμματισμό της τουριστικής ανάπτυξης	116
4.1.3 Τα νέα πρότυπα τουριστικών ταξιδιών και η σταδιακή εξειδίκευση της τουριστικής ζήτησης	116
4.1.4 Η ελκτική δυναμική των τουριστικών πόρων μιας περιοχής και η γειτνίασή της με τις περιοχές αποστολής τουριστών	117
4.1.5 Η ένταξη της τουριστικής ανάπτυξης στην τοπική κοινωνικοοικονομική και περιβαλλοντική κλίμακα	117
4.2 Παράγοντες επιρροής της τουριστικής ανάπτυξης: Διαπλοκές και συσχετίσεις της δράσης τους	120
4.2.1 Διεθνείς οργανισμοί σχετικοί με την ανάπτυξη	121
4.2.2 Εθνικές πολιτικές τουρισμού	122
4.2.3 Εταιρείες τουρισμού του ιδιωτικού τομέα	123
4.2.4 Οι κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες συμφερόντων στις τουριστικές περιοχές ή χώρες	128
4.2.5 Οι κοινωνικές και πολιτικές ομάδες συμφερόντων ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες ή απομονωμένες γεωγραφικά περιοχές	130
4.3 Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης: Οφέλη, σχέσεις εξάρτησης και προϋποθέσεις	132
4.3.1 Το όφελος της τοπικής οικονομίας από την τουριστική ανάπτυξη	132
4.3.2 Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης από τις αναπτυσσόμενες χώρες: Η σχέση Βορρά-Νότου	133
4.3.3 Αναπτυσσόμενες χώρες: Εξάρτηση και μονοκαλλιέργεια	134
4.3.4 Όροι και προϋποθέσεις για τον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης	136
Σημειώσεις	137
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
ΤΟΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ, ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ	
(Άννα Κυριακάκη, Σμαράγδα Ζαγκότση)	145
5.1 Θεωρητικές αναζητήσεις για τον προσδιορισμό της έννοιας και των διαστάσεων της τοπικότητας	147
5.1.1 Εννοιολογικές και θεωρητικές προσεγγίσεις της τοπικότητας	147
5.1.2 Οι διαστάσεις της τοπικότητας και η διασύνδεσή τους με την τουριστική ανάπτυξη	150
5.2 Οι τοπικές κοινότητες ως υποδοχείς και συμμετοχές στη διαμόρφωση της τουριστικής ανάπτυξης	156
5.3 Βιωσιμότητα, τοπικότητα και τουρισμός: Ερμηνευτικές θεωρήσεις και διασυνδέσεις	160
5.3.1 Ερμηνευτικές θεωρήσεις της βιώσιμης ή αειφορικής ανάπτυξης και σύνδεσή της με την τοπικότητα	160

5.3.2 Σύνδεση τοπικότητας, βιωσιμότητας και εναλλακτικών μορφών τουρισμού	166
Σημειώσεις	173
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	
Ο ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΑΞΙΔΙΩΝ (Πάρις Τσάρτας)	
183	
6.1 Οι κοινωνικοί, δημογραφικοί, ψυχολογικοί, θεσμικοί και οικονομικοί παράγοντες που διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά των τουριστών	183
6.1.1 Κοινωνικοψυχολογικοί παράγοντες	186
6.1.2 Δημογραφικοί παράγοντες	187
6.1.3 Οικονομικοί παράγοντες	188
6.1.4 Θεσμικοί-οργανωτικοί παράγοντες	189
6.2 Τυπολογίες τουριστών: Εννοιολογικές οριοθετήσεις της κοινωνικής κατηγορίας «τουρίστας»	190
6.2.1 Βαθμός οργάνωσης και θεσμοποίησης τουριστών	192
6.2.2 Κυρίαρχα χαρακτηριστικά των ταξιδιών των σύγχρονων τουριστών	193
6.2.3 Διαμορφωμένα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά τουριστών	194
6.2.4 Τύποι τουριστών και επιπτώσεις στον τόπο υποδοχής	195
6.3 Τα κίνητρα των τουριστών: Από τα ειδικά κίνητρα στην ομάδα κινήτρων	196
6.3.1 Κίνητρα που σχετίζονται με τις ειδικές αιτίες για τις οποίες πραγματοποιείται το ταξίδι του τουρίστα	199
6.3.2 Κίνητρα που σχετίζονται με τον εκπαιδευτικό-πολιτιστικό ρόλο του τουρισμού	199
6.3.3 Κίνητρα που ακολουθούν τη θεσμική, οργανωτική και κοινωνική εμπέδωση του τουρισμού διακοπών στις σύγχρονες κοινωνίες	200
6.3.4 Κίνητρα που συνδέονται με τη διάθεση φυγής του σύγχρονου ανθρώπου	201
6.3.5 Κίνητρα που σχετίζονται με το θρησκευτικό συναίσθημα και την ανάγκη επαναξιολόγησης των επιλογών του ατόμου	201
6.3.6 Κίνητρα που σχετίζονται με το γόητρο και την κοινωνική άνοδο	202
6.3.7 Κίνητρα που καθορίζονται από την υποκειμενική εκτίμηση για τη θέση της συγκεκριμένης επιλογής στο πλαίσιο μιας ομάδας άλλων επιλογών	203
6.3.8 Κίνητρα που σχετίζονται με τη φαντασία και τη νοσταλγία	203
6.3.9 Κίνητρα που συσχετίζουν το τουριστικό ταξίδι με το παιχνίδι	204
Σημειώσεις	205
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΝΤΟΠΙΩΝ (Πάρις Τσάρτας)	
213	
7.1 Το πλαίσιο και τα χαρακτηριστικά της συνάντησης τουριστών και ντόπιων	213
7.1.1 Ο πρόσκαιρος χαρακτήρας της συνάντησης	214
7.1.2 Ο τύπος της οργάνωσης του τουριστικού ταξιδιού	215

7.1.3 Πολιτισμικές και θεσμικές διαφορές	216
7.1.4 Η ανισότιμη σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στους τουρίστες και στους ντόπιους	217
7.1.5 Συμβολικά χαρακτηριστικά της «εικόνας» των τουριστών στον τόπο υποδοχής	218
7.1.6 Οικονομικά χαρακτηριστικά τουριστών και ντόπιων	219
7.2 Το διεθνές κίνητρο επίδειξης και ο ρόλος των φορέων της κοινωνικής αλλαγής σε τοπικό επίπεδο	220
7.2.1 Οι νέοι	225
7.2.2 Εργαζόμενοι σε τουριστικές επιχειρήσεις	226
7.2.3 Τουρίστες με σταθερή παρουσία στην περιοχή	227
7.2.4 Μετανάστες επαγγελματίες από άλλες περιοχές της χώρας ή το εξωτερικό	228
7.2.5 Μετανάστες ντόπιοι που επιστρέφουν στην περιοχή και επενδύουν σε τουριστικές επιχειρήσεις	229
7.3 Τουριστικό ταξίδι: Διαδικασίες, χαρακτηριστικά και ο ρόλος του τουριστικού διαφημιστικού μηνύματος	230
7.4 Οι ντόπιοι: από την ευφορία στα στερεότυπα: Παράγοντες επιρροής της έκβασης της συνάντησης με τους τουρίστες	238
Σημειώσεις	241
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ (Πάρις Τσάρτας)	
8.1 Το πλαίσιο ερμηνείας των κοινωνικών επιπτώσεων και οι τουριστικές περιοχές όπου εμφανίζονται	251
8.2 Στάδια τουριστικής ανάπτυξης: Εξελικτική προσέγγιση των επιπτώσεων στην κοινωνική δομή του τόπου υποδοχής	255
8.3 Δυναμική ανάλυση των κοινωνικών επιπτώσεων του τουρισμού και μια υπόθεση εργασίας για τους παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία της τουριστικής ανάπτυξης	261
Σημειώσεις	274
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ (Σμαράγδα Ζαγκόση, Άννα Κυριακάκη)	
9.1 Οριοθέτηση των προσεγγίσεων ανάλυσης του μετασχηματισμού της επαγγελματικής και της κοινωνικής δομής	281
9.2 Παράγοντες μετασχηματισμού της επαγγελματικής και της κοινωνικής δομής του τόπου υποδοχής	286
9.3 Τουριστική ανάπτυξη και προκαλούμενη επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα	298

Σημειώσεις	305
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10	
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Πάρις Τσάρτας)	313
10.1 Ο πολιτισμός ως τουριστικός πόρος: Διαπλοκές, εννοιολογικές οριοθετήσεις, εμπορικοποίηση	313
10.2 Οι πολιτισμικές επιπτώσεις στον τοπικό πολιτισμό: Πολιτιστική διάχυση, προσπολιτισμός και πολιτιστική ομογενοποίηση	319
10.3 Τουρισμός και τοπικές τέχνες: Τουριστικοποίηση, αναζωογόνηση και μουσειακή προβολή	326
10.4 Ο χώρος και το περιβάλλον ως υποδοχείς αλλά και ειδικά πολιτισμικά αγαθά του τουρισμού: Φθορά μνημείων, νέα τουριστικά «περιβάλλοντα» και θεματικά πάρκα	333
Σημειώσεις	339
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11	
ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ (ETHICS) ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (Πάρις Τσάρτας, Άννα Κυριακάκη, Σμαράγδα Ζαγκότση)	347
11.1 Η εξελικτική διάσταση του ζητήματος: Φάσεις τουριστικής ανάπτυξης, σημασία για τους τουριστικούς προορισμούς, εμπλεκόμενες ομάδες συμφερόντων, πολυσυνθετικά εργαλεία εφαρμογής	348
11.1.1 Η πορεία των διαδοχικών φάσεων τουριστικής ανάπτυξης: Από την έλλειψη προγραμματισμού στις πολιτικές βιωσιμότητας	349
11.1.2 Οι παράμετροι επιρροής της πορείας προς έναν κοινωνικά υπεύθυνο και βιώσιμο τουρισμό	350
11.2 Κοινωνικά υπεύθυνος τουρισμός και εμπλεκόμενες ομάδες συμφερόντων	353
11.3 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας στις διαφορετικές μορφές και στα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης	366
11.3.1 Μαζικός οργανωμένος τουρισμός και ζητήματα ηθικής δεοντολογίας	366
11.3.2 Ειδικές μορφές τουρισμού και ζητήματα ηθικής δεοντολογίας	371
11.3.2.1 Σεξουαλικός τουρισμός ή σεξουαλικός τουρισμός (Sex Tourism)	371
11.3.2.2 Τουρισμός σε εξωτικούς προορισμούς (Ethnic Tourism)	374
11.3.2.3 Εθελοντικός τουρισμός (Volunteer Tourism)	376
11.3.2.4 Σκοτεινός τουρισμός (Dark Tourism)	378
11.3.2.5 Ο τουρισμός στις φτωχογειτονίες (Slum Tourism)	380
11.3.2.6 Τουρισμός στην ύπαιθρο (ειδικές τουριστικές δραστηριότητες)	382
Σημειώσεις	386

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΓΡΑΦΟΜΕΝΕΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ «ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» (Πάρις Τσάρτας)	397
12.1 Παράγοντες που αμφισβητούν το πρότυπο του οργανωμένου τουρισμού και προωθούν την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού	399
12.1.1 Η αμφισβήτηση του οικονομικού και αναπτυξιακού οφέλους των τουριστικών περιοχών	399
12.1.2 Οι σύνθετες προσεγγίσεις στις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης	401
12.1.3 Οι παρεμβάσεις των διεθνών οργανισμών και των επιστημονικών φορέων	402
12.1.4 Οι αλλαγές στα κίνητρα των τουριστών και οι πιέσεις των τοπικών κοινωνικών ομάδων και φορέων	404
12.2 Συσχετίσεις και διαπλοκές της ανάπτυξης των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με τα μοντέλα ήπιας και αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης	406
12.2.1 Κοινωνικές διαστάσεις της ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού	407
12.2.2 Η προστασία του περιβάλλοντος και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Σε αναζήτηση ενός «εναλλακτικού» προτύπου τουρισμού	410
12.2.3 Αειφορική τουριστική ανάπτυξη: Προσεγγίσεις σε μοντέλα ενός «υπεύθυνου» τουρισμού	412
12.3 Οι μελλοντικές τάσεις στο κοινωνικό φαινόμενο «τουρισμός»	416
12.3.1 Ανθρωπιστική-κοινωνική τάση	417
12.3.2 Παγκοσμιοποιημένη τάση (Διαχείριση κρίσεων)	418
12.3.3 Εμπορική μαζική τάση	419
12.3.4 Εργασιακή τάση	419
12.3.5 Τεχνολογική-φαντασική τάση	420
12.3.6 Πολιτική τάση	420
12.3.7 Επικοινωνιακή-εκπαιδευτική τάση	421
12.3.8 Καταναλωτική τάση	421
Σημειώσεις	422
Βιβλιογραφία	431